

Odnos samopoštovanja i socijalnog statusa kod učenika nižih razreda osnovne škole

Oblačić, Ivana; Velki, Tena; Cakić, Lara

Source / Izvornik: **Školski vjesnik : časopis za pedagoška i školska pitanja, 2015, 1, 153 - 172**

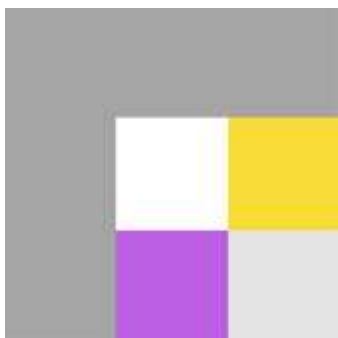
Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:141:714707>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-16**

Repository / Repozitorij:

[FOOZOS Repository - Repository of the Faculty of Education](#)

Stručni članak
Prihvaćeno: 9. veljače 2015.

Ivana Oblačić, Osijek

doc. dr. sc. Tena Velki

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Osijek

dr. sc. Lara Cakić

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Osijek

ODNOS SAMOPOŠTOVANJA I SOCIJALNOG STATUSA KOD UČENIKA NIŽIH RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE

Sažetak: *Cilj ovoga istraživanja bio je ispitati povezanost samopoštovanja i sociometrijskog statusa kod učenika četvrtoga razreda osnovne škole. U istraživanju se koristio dorađeni Coopersmithov upitnik samopoštovanja koji autor definira kao samoevaluaciju kojom pojedinac odražava stav prihvatanja ili neprihvatanja sebe, te sociometrijski postupak. Istraživanje je provedeno s učenicima četvrtih razreda osnovne škole. Uzorak je činilo 50 učenika (26 dječaka i 24 djevojčice). Nalaz istraživanja pokazao je da postoji statistički značajna pozitivna povezanost između samopoštovanja i sociometrijskog statusa učenika te između samopoštovanja i indeksa sviđanja prihvatanosti u razredu). Također, nalaz pokazuje da dječaci imaju više samopoštovanje od djevojčica.*

Ključne riječi: *osnovnoškolci, prijateljstvo, slika o sebi, sociometrijski status*

1. Uvod

Coombs (1981, prema Lacković-Grgin, 1994b; str. 58) definira samopoimanje (engl. *self-koncept*) kao psihološki konstrukt kojije „fenomenološka organizacija iskustva individue i ideja u njoj samoj u svim aspektima njezina života“. „Samovrednovanje, kao i znanje o sebi, razvija se odrastanjem i pod utjecajem je kognitivnih i socijalizacijskih varijabli“ (Vasta, Haith i Miller, 1998; str. 499). Dakle, samopoštovanje se može definirati kao svijest o vlastitoj vrijednosti, a uključuje vrednovanje sebe i vlastite afektivne reakcije na ta vrednovanja te je ujedno ključni aspekt samopoimanja čija je uloga suočavanje slike o sebi s vanjskim informacijama (Lacković-Grgin, 1994b).

Postoje mnogobrojne teorije koje proučavaju samopoštovanje. Jedna od njih je teorija simboličkog interakcionizma (Cooley, 1912; prema Lacković-Grgin, 1994b), koja naglašava zavisnost čovjekovog ponašanja o značenju što ga pridaje okolini. Ljudi imaju sposobnost *samorefleksije* – zauzimanje stava prema sebi i drugima po kojemu određuju svoje međudjelovanje. Tako čovjek pojam o sebi gradi ovisno o tome kako ga vide drugi ljudi, što mu omogućuje učenje reakcija na temelju očekivanja kako će na njegovo ponašanje reagirati drugi ljudi. U okviru teorija koje određuju samopoimanje kao kognitivnu shemu u kojoj su organizirane informacije o sebi, samopoštovanje se ističe kao središnji aspekt samopoimanja. Kao takvo, samopoštovanje predstavlja evaluativni aspekt čija je uloga u strukturi samopoimanja suočavanja pojedinca s vanjskim informacijama (Lacković-Grgin, 1994b). Coopersmith (1967) pod samopoštovanjem podrazumijeva evaluaciju kojom pojedinac odražava stav ne/prihvatanja sebe, što ukazuje na stupanj uvjerenja pojedinca u vlastite sposobnosti, važnost, uspješnost ili vrijednost. Ističe da su djeca koja iskazuju visoko samopoštovanje, ujedno i nezavisnija i kreativnija od djece s niskim samopoštovanjem te otpornija na utjecaje okoline koji nisu u skladu s njihovim vlastitim opažanjima, fleksibilnija su i maštovitija. Kognitivistički orijentirani psiholozi ističu da je za razvoj samopoimanja značajna socijalna komparacija, odnosno uspoređivanje s drugima. Festinger (1954) ističe značaj socijalnog uspoređivanja, a zanimljivu ilustraciju procesa daju Morse i Gergen (1970) u čijem se eksperimentu pokazalo da će osoba, ako se uspoređuje s nekim koga smatra superiornim, biti sklona podcijeniti sebe, ali ukoliko se uspoređuje s nekim koga smatra inferiornim u odnosu na sebe, vjerojatno će sebe precijeniti. Prema Maslowljevoj teoriji motivacije (1943), na četvrtoj razini nalazi se potreba za samopoštovanjem koja se može svrstati u dvije skupine: potreba za samopoštovanjem (želja da se bude adekvatan, želja za postignućem, moći, nezavisnošću, slobodom) i potrebom za poštovanjem od strane drugih ljudi (želja za priznanjima, prestižem, prepoznavanjem, ugledom, statusom,

važnosti). Zadovoljenje ovih potreba donosi ugodan osjećaj samopouzdanja, vrijednosti, snage i kompetentnosti. Neovisno o tome u kojem se kontekstu samopoštovanje proučavalo, pretpostavka je da ljudi imaju temeljnu potrebu za samopoštovanjem.

1.1. Razvoj samopoštovanja i prihvaćenost od strane vršnjaka

U osnovnoškolskoj dobi (od 6 do 11 godina) djeca opisuju sebe tako da navode svoju veličinu, spol i stvari koje posjeduju. Djeca srednjega djetinjstva u samoopise uvode termine koji opisuju njihove tjelesne, socijalne i intelektualne kompetentnosti. Pored tih specifičnih samoopisa nalaze se i općenitiji opisi što ukazuje na sposobnost izgrađivanja generalnog samopimanja. Harter (1988) navodi da djeca postaju sposobna donositi globalne prosudbe sebe kao osobe tek nakon osme godine života jer djeca mlađa od osam godina nemaju razvijen osjećaj samopoštovanja. U ovoj dobi djeca sebe opisuju na osnovi procesa samoevaluacije i na osnovi uspoređivanja s vršnjacima (Vizek-Vidović, Rijavec, Vlahović-Štetić i Miljković, 2003). Nalaz istraživanja Rublea (1982; prema Lacković-Grgin, 1994b) to potvrđuje. Od djece je traženo da izvrše samovrednovanje. Nalaz je pokazao da djeca mlađa od 7 godina ne uvažavaju pri samoprocjeni podatak o postignuću druge djece, dok ga starija djeca itekako uvažavaju. Postaje im važno što o njima misle ostali, posebice njihovi vršnjaci. Osjetljivi su na svoj položaj u grupi. U ovoj dobi počinju se pojavljivati i negativni atributi u dječjim samoopisima što bi moglo značiti i početak razlikovanja realnog „ja“ od idealnog „ja“. Taj napredak u samoopisivanju mogao bi se objasniti proširenjem socijalnih kontakata i školovanjem, također i promjenama u kognitivnom funkcioniranju djece ove dobi. Djeca ove dobi su u fazi konkretnih operacija u kojoj sve uspješnije logički misle, a to im omogućuje točnije opažanje i suđenje o okolnom svijetu pa i o samima sebi. Prijelaz u adolescenciju jest vrijeme koje predstavlja problem. Mnogi su istraživači pronašli da u dobi od jedanaest i dvanaest godina rezultati na mjerama samopoštovanja opadaju, povećavajući se ponovo tek u srednjoškolskoj dobi (Harter, 1990). Prema teoriji sociometra (Leary i Baumeister, 2000) samopoštovanje se formira u socijalnim interakcijama. Po ovoj teoriji funkcija samopoštovanja je promatranje svoje socijalne pozicije i pokretanje ponašanja koja potiču prihvaćenost od strane drugih. Samopoštovanje ukazuje je li netko vrijedan i prihvatljiv za uključivanje u socijalne skupine ili nije pa će biti isključen iz interakcije s drugima (Leary i Baumeister, 2000). Harter je (1990) u svom istraživanju dobio da je samopoštovanje kod adolescenata više pod utjecajem odobravanja ili neodobravanja od strane vršnjaka iz razreda nego od strane bliskih prijatelja. U istraživanju Thomaesa i sur. (2010) ispitivan je utjecaj

vršnjačkog odobravanja i neodobravanja na promjenu u razini samopoštovanja djece u prdadolescentskoj dobi. Nakon odobravanja raslo je samopoštovanje, a nakon neodobravanja se snižavalo. Samopoštovanje je važna osobna mjera zadovoljstva u adolescenciji. Osoba s visokim samopoštovanjem vjeruje kako ima pravo biti sretna i kako zaslužuje postignuće, uspjeh, prijateljstvo i ljubav i lakše joj je to i postići (Lacković-Grgin, 1994b). Kako navodi Leary (1999), visoko je samopoštovanje praćeno spremnošću osobe da teži željenim ciljevima te je povezano sa željom da se ustraje i u situacijama u kojima se naiđe na zapreke ili neuspjehe (Burušić, Ferić i Rihtar, 2002). Suvremeno shvaćanje samopoimanja govori o tome da se ono stječe i razvija tijekom života i da su za njegov razvoj važni i kognitivni i afektivni procesi, kao i stvarne i/ili zamišljene interakcije sa značajnim drugima (Lacković-Grgin, 1994b).

Coopersmith (1967) smatra da je najvažniji period razvoja samopoštovanja rano djetinjstvo te kvaliteta odnosa s roditeljima i najbližom socijalnom sredinom. Od devete godine djeca počinju uvažavati mišljenje odraslih o njima. Prije su bila sklona vjerovati kako odrasli znaju o svim stvarima, pa i o njima samima mnogo više nego što i sami znaju o sebi, ali u adolescenciji to više ne vjeruju. Shvaćaju da je mjesto spoznavanja u njima samima pa značajno mjesto preuzimaju atribucije o uzrocima i posljedicama vlastitoga ponašanja. Tome pridonosi i normalan kognitivni razvoj. S rastom životne dobi povećava se vrijeme koje djeca provode u interakcijama s vršnjacima. Te interakcije odvijaju se u formalnim i neformalnim dječjim grupama u kojima djeca zauzimaju određeni socijalni status. Utvrđeno je da dječji socijalni status u grupi ovisi o mnogim činiteljima među kojima se ističu: školski uspjeh, razina socijalne spoznaje, prijateljsko i suradničko ponašanje te vanjski tjelesni izgled. Postignuti status u grupi (popularnost, odbačenost, omiljenost ili izoliranost) posebice je značajan u osnovnoškolskoj dobi koju karakterizira težnja za druženjem i prihvaćenošću u grupi. Zadovoljenje ovih težnji donosi djeci pozitivan osjećaj vrijednosti, samopouzdanja i adekvatnosti, a to su sve komponente samopoštovanja. Osobe (djeca) visokoga samopoštovanja boljšeg su fizičkog i psihičkog zdravlja; otpornije su na stres; zadovoljnije su svojim poslom, školom i osobnim životom; uvjerenije su da će njihovi napori dovesti do uspjeha; češće planiraju; sudjeluju u raspravama; surađuju s drugima; kompetentnije su u školi, na poslu i u različitim socijalnim situacijama; boljšeg su raspoloženi i manje depresivni; spremnije su suprotstaviti se drugima i lakše podnose kritiku, procjenjuju se sretnijima i zadovoljnijima od većine (Lacković-Grgin, 1990; Sappington 1989; Tomljenović i Nikčević-Milković, 2005). S druge strane, osobe nižega samopoštovanja često misle da ni ostali ljudi nemaju visoko mišljenje o njima. Zbog toga se osjećaju odbaćenima i rijetko se odlučuju na iniciranje socijalnih kontakata. Manji broj socijalnih kontakata dovodi i

do manjega broja prilika za stvaranje dubljih interpersonalnih veza od kojih osoba može očekivati socijalnu podršku. Prema tome, nisko samopoštovanje utječe na veličinu i kvalitetu socijalne mreže osobe, a posljedica toga je osjećaj usamljenosti.

Učenici koji su prihvaćeni od strane vršnjaka primaju više emocionalne podrške što facilitira uključenost u razred, iskustvo osjećaja pripadanja školi i mnoge mogućnosti za prakticiranje socijalnih vještina (npr. suradnje) neophodnih za uspjeh u razredu (Wentzel, 2009). Kingery, Erdley i Marshall (2011) u istraživanju, provedenom na 365 učenika u preadolescentskoj dobi, dobili su da su odnosi s vršnjacima prediktori samopoštovanja, školskog postignuća, osjećaja usamljenosti i uključenosti u školu. Djeca s višim samopoštovanjem imaju bolje školsko postignuće, više samopoštovanje, niži osjećaj usamljenosti i veću uključenost u školi u odnosu na djecu nižega samopoštovanja.

Hintsanen i sur. (2010) u istraživanju provedenom na 3941 adolescentu i njihovim nastavnicima u Finskoj pronašli su visoku pozitivnu povezanost samopoštovanja i procjena nastavnika njihove prihvaćenosti od strane vršnjaka iz razreda.

Rosenberg (1965) je jedan od istaknutih autora ranih empirijskih studija koje su proučavale čimbenike koji prethode samopoštovanju. Njegova je studija rezultirala tumačenjem socijalnih uvjeta i subjektivnih iskustava koji su u vezi s povećanjem ili smanjenjem samopoštovanja. Tako je npr. količina roditeljske pažnje i zanimanja za dijete u značajnoj korelaciji sa samopoštovanjem. Coopersmith je (1967) također istraživao čimbenike koji utječu na samopoštovanje. Utvrdio je da su djeca koja iskazuju visoko samopoštovanje, ujedno i asertivnija, nezavisnija i kreativnija od djece s niskim samopoštovanjem. Empirijski podaci daju podršku teorijski osmišljenoj pretpostavci da će djeca pozitivnog statusa u grupi imati više samopoštovanje, a oni negativnog statusa niže samopoštovanje. Vodeći se tom tezom, Chiu je (1987) proveo istraživanje koje ispituje odnos između dječjeg sociometrijskog statusa i samopoštovanja u SAD-u i na Tajvanu. Nalazi su pokazali, i za dječake i djevojčice u obje kulture, kako su djeca s visokim sociometrijskim indeksom (ona koja su najviše birana od strane vršnjaka) imala značajno više rezultate u mjerama samopoštovanja za razliku od djece sa srednjim ili niskim sociometrijskim indeksom. Nije bilo razlike u samopoštovanju između djece sa srednjim i niskim sociometrijskim statusom.

Jedno od istraživanja u Hrvatskoj, koje je provela Lacković-Grgin (1990), slično je onome koje je proveo Chiu (1987) u Americi i na Tajvanu. Istraživanjem se nastojalo utvrditi kakve su relacije samopoštovanja dječaka i djevojčica i njihovog položaja u grupi vršnjaka. Podaci su prikupljeni od učenika osnovne škole gdje je također primijenjeno sociometrijsko ispitivanje i Coopersmithov

upitnik samopoštovanja. Nalaz je pokazao da i u uzorku dječaka i djevojčica najviše samopoštovanje imaju oni koji u grupi zauzimaju status popularnoga djeteta.

Provedeno je i istraživanje slično Rosenbergovom, u kojemu se ispituju različiti aspekti samopoimanja dječaka i djevojčica u ranoj adolescentskoj dobi. Nalazi pokazuju da percipirana socijalna podrška od učenika i/ili prijatelja značajno doprinosi pozitivnijoj slici o sebi na svim ispitivanim dimenzijama. I ovdje je nalaz pokazao da je roditeljska podrška značajan prediktor većega općeg samopoštovanja, a učiteljeva značajno doprinosi pozitivnijoj slici o vlastitom ponašanju (Brajša-Žganec, Raboteg-Šarić i Franc, 2000).

Dosadašnji nalazi istraživanja odnosa samopoštovanja i socijalnih vještina najčešće pokazuju da na mjerama samoiskaza osobe većeg samopoštovanja imaju bolje socijalne vještine. Istraživanje studenta Sveučilišta u Zagrebu (303 studenta) pokazalo je da studenti većeg samopoštovanja lakše započinju, ali i uspješnije prekidaju socijalne interakcije i odnose, spremniji su glasno govoriti i kritizirati rad grupe te lakše predlažu alternativna rješenja, nego osobe niskoga samopoštovanja (Burušić i Tadić, 2006). Nalaz istraživanja provedenoga na uzorku od 481 učenika srednjih škola pokazao je da učenici nižeg samopoštovanja imaju lošije mišljenje o sebi, skloniji su samohendikepiranju i često misle kako su manje vrijedni od drugih (Burušić i Brajša-Žganec, 2005).

Istraživanja dosljedno pokazuju da postoje spolne razlike u samopoštovanju kod adolescenata te da s porastom dobi rastu i te razlike u smjeru da dječaci imaju viši stupanj samopoštovanja od djevojčica (Kearney-Cooke, 1999; Kling, Hyde, Showers i Buswell, 1999). Lacković-Grgin (1994b) navodi da kod nas ne postoji suglasnost autora o samopoštovanju adolescenata različitog spola, ali da veći broj autora izvješćuje da je samopoštovanje djevojaka niže od samopoštovanja mladića. Nalaz istraživanja Brajša-Žganec, Franc i Raboteg-Šarić (2000) također pokazuje da dječaci imaju više samopoštovanje od djevojčica gdje dječaci ocjenjuju boljim svoj tjelesni izgled i školske sposobnosti. Povezanost tjelesnog izgleda i samopoštovanja djelomično je uvjetovana ulaskom djece u pubertet. Općenito, dječaci u pubertetu dobivaju više mišićne mase i samim time postaju zadovoljniji svojim izgledom; djevojčice dobivaju više masnoga tkiva što negativno utječe na njihovu percepciju vlastitoga tjelesnog izgleda (Graber, 2003). Nalazi istraživanja pokazuju da u pubertetu postoji povezanost između samopoštovanja i pretjerane tjelesne težine, odnosno da gojazna djeca imaju niže tjelesno samopoštovanje (Mendelson i White, 1985). Uzrok nižega samopoštovanja kod djevojčica mogu biti i vršnjačke grupe koje se javljaju kod djece te dobi. Vršnjačke grupe su uglavnom istoga spola (Dijkstra, Lindenberg i Veenstra, 2007; Hayden-Thomson, Rubin i Hymel, 1987; Maccoby, 1998). Dok

su grupe dječaka veće i usmjerene na sportske i druge fizičke aktivnosti, grupe djevojčica su manje i više usmjerene na socijalnu interakciju. One su spremnije pomoći, surađivati i suosjećati te su sklonije intenzivnom druženju i intimnijem odnosu s prijateljicama (Eagly, 1987; Wong i Csikszentmihalyi, 1991). Međutim, takva intimnija i bliskija druženja uzrok su većem broju svađa gdje su neizbježne podvale, ruganja, ljubomora između djevojčica koje pripadaju različitim skupinama razreda. Također je, kod djevojčica ove dobi, češće isključivanje iz grupnih aktivnosti i igara što dodatno utječe na snižavanje samopoštovanja (Cillessen i Mayeux, 2004). Za razliku od djevojčica, dječaka druženja su površnija, aktivnija, manje posvećena jedan drugome, bez intimnih trenutaka (Cook i Cook, 2009; Fabes, 1994; Maccoby, 1998). Dječaci se češće drže zajedno i kolegijalniji su od djevojčica. Sukobe rješavaju brže i bez dugotrajnih posljedica na grupne odnose.

Kako su i samopoštovanje i sociometrijski status nedvojbeno vrlo značajni za uspješan razvoj osnovnoškolaca, kontinuirana su istraživanja u ovom području od velikoga značaja. Međutim, većina provedenih istraživanja bavila se djecom starijega osnovnoškolskog uzrasta (od 5. do 8. razreda osnovne škole) te srednjoškolcima i studentima, što znači da su sudionici već ušli u razdoblje puberteta, odnosno adolescencije. Također ne postoje prevedeni i prilagođeni upitnici samopoštovanja za niži uzrast, a oni su vrlo bitni jer današnja djeca sve ranije sazrijevaju i ulaze u pubertet. Djeca se već s osam godina (u 2. i 3. razredu osnovne škole) počinju uspoređivati s vršnjacima i na osnovi usporedbi stvaraju sliku o sebi. Samopoštovanje se razvija od malena. U školskoj dobi ono postaje realnije jer se dijete uspoređuje i ima sposobnost logičkog zaključivanja. Stoga je važno otkriti u ranoj dobi kakav je odnos između prihvaćenosti u vršnjačkoj grupi i samopoštovanja. Cilj provedenoga istraživanja bio je ispitati postoji li povezanost samopoštovanja i sociometrijskog statusa kod učenika 4. razreda osnovne škole te provjeriti spolne razlike u samopoštovanju. Nalaz provedenoga istraživanja u ovome radu nastoji pridonijeti boljem razumijevanju odnosa samopoštovanja i sociometrijskog statusa kod djece mlađe osnovne školske dobi.

2. Metoda

2.1. Instrumenti

Coopersmithov upitnik samopoštovanja (dorađena verzija)

Upitnik koji je korišten u ovom istraživanju dorađeni je Coopersmithov upitnik o samopoštovanju (Lacković-Grgin, 1994a). Prvotna inačica upitnika bila je za učenike od 5. do 8. razreda osnovne škole, a u našem istraživanju korištena

je prilagođena inačica (primjerice, riječ nastavnica zamijenjena je rječju učiteljica pa je originalna čestica *Imam osjećaj da su nastavnici nezadovoljni sa mnom* preoblikovana u *Osjećam da učiteljica ponekad nije zadovoljna sa mnom*) za učenike nižega školskog uzrasta (3. i 4. razred osnovne škole). Pitanja u upitniku su zatvorenog tipa i odnose se na to kako dijete vidi samo sebe, kako se nosi sa svojim manama, odnosno vrlinama i koliko voli i poštuje sebe. Upitnik se sastoji od 23 tvrdnje na koje ispitanik odgovara pozitivno ili negativno (odnosi li se ta tvrdnja na njega/nju ili ne). Ukupan rezultat svakog ispitanika je zbroj njegovih pozitivnih odgovora. Raspon rezultata na ovom upitniku je od 0 bodova do 23 boda. Nalazi prijašnjih istraživanja daju različite podatke o broju i vrsti faktora, ali se broj faktora najčešće kretao između 6 i 10 (Lacković-Grgin, 1994a) te je zbog toga predloženo da se Upitnik tretira kao globalna mjera samopoštovanja. Za naš uzorak faktorska analiza metodom glavnih komponenata također je prema Guttman-Kaiserovom kriteriju pokazala postojanje 6 faktora koji objašnjavaju poprilično veliku količinu varijance, 76,65%, što je u skladu s prethodnim validacijama Upitnika. Unutarnja konzistencija tipa Cronbachov α je zadovoljavajuća i za naš uzorak iznosi 0,73.

2.2. Sociometrijski postupak

U istraživanju je bilo korišteno i sociometrijsko ispitivanje nakon kojega su izračunati sociometrijski indeksi. Korištena je i tehnika imenovanja po kriteriju sjedenja u klupi, tj. s kojim od učenika pojedini učenik najviše želi/ne želi sjediti u klupi u razredu. Sociometrijski indeksi izračunati su prebrojavanjem pozitivnih, odnosno negativnih odgovora, a socijalni status izračunat je kao opća mjera prihvaćanja, odbijanja.

2.3. Postupak i sudionici

U ispitivanje bilo je uključeno ukupno 50 učenika četvrtih razreda osnovne škole koji su dobili suglasnost roditelja za sudjelovanje u istraživanju. 26 učenika nije dobilo suglasnost roditelja za sudjelovanje u istraživanju. Provođenje istraživanja održano je u školi, u tri četvrta razreda, u tri dana. Ispitivanje je ukupno trajalo 20 minuta u svakom razredu za vrijeme sata razrednika. Učenicima je najprije bio podijeljen dorađeni Coopersmithov upitnik i objašnjen postupak rješavanja upitnika potom im je pokazan primjerom. Naglašeno je da se učenikov test ne ocjenjuje, te da neće utjecati na njihov školski uspjeh. Upitnik je dosta jednostavan i djeca nisu imala problema s rješavanjem. Vrijeme rada nije bilo ograničeno i u prosjeku je trajalo oko 7 minuta. Nakon toga proveden

je sociometrijski postupak tehnikom imenovanja. Učenici su dobili popis učenika cijeloga razreda na kojemu su odgovarali na pitanja. Od učenika se prvo tražilo da na tom popisu podvuku svoje ime i prezime. Zatim se od njih tražilo da jednom zaokruže imena onih prijatelja s kojima žele sjediti u klupi. Nakon toga morali su izdvojiti ime samo jednog prijatelja s kojim najviše žele sjediti u klupi (i još jednom zaokružiti). Zatim su morali uokviriti ime prijatelja s kojim ne žele sjediti u klupi. Imena učenika prema kojima su ravnodušni, nisu trebali označavati. Učenicima je tijekom ispitivanja objašnjen i demonstriran način odgovaranja na pitanja. Ispitivanje je trajalo u prosjeku oko 8 minuta. Dob učenika preuzeta je iz razrednog imenika.

3. Rezultati i rasprave

Ovim istraživanjem željelo se saznati postoji li povezanost između samopoštovanja i sociometrijskog statusa kod učenika nižih razreda osnovne škole te postoje li spolne razlike u samopoštovanju i sociometrijskom statusu.

U tablicama 1 i 2 prikazana je deskriptivna statistika mjerenih varijabli za sudionike koji su imali suglasnost roditelja za sudjelovanje u istraživanju i za sudionike koji nisu imali suglasnost.

Tablica 1. - Deskriptivna statistika mjerenih varijabli za učenike koji su imali suglasnost roditelja za sudjelovanje u istraživanju

Varijabla	N	Raspon	min	max	M	SD
Dob	50	0	10	10	10	0
Indeks sviđanja	50	0,67	0	0,67	0,25	0,17
Indeks nesviđanja	50	0,47	0	0,47	0,05	0,09
Socijalni status	50	0,06	-0,02	0,04	0,01	0,01
Rezultat samopoštovanja	50	22	1	23	15,76	4,83

U istraživanju je sudjelovalo 50 ispitanika (26 učenika i 24 učenice) koji su dobili suglasnost roditelja za sudjelovanje u istraživanju. Svi su imali 10 godina.

Tablica 2. - Deskriptivna statistika mjerenih varijabli za učenike koji nisu imali suglasnost roditelja za sudjelovanje u istraživanju

Varijabla	N	Raspon	min	max	M	SD
Dob	26	0	10	10	10	0
Indeks sviđanja	26	0,71	0	0,71	0,25	0,16
Indeks nesviđanja	26	0,35	0	0,35	0,03	0,09
Sociometrijski status	26	0,52	-0,01	0,04	0,04	0,01

26 učenika (15 dječaka i 11 djevojčica) nije dobilo suglasnost roditelja za sudjelovanje u istraživanju. Ipak, njihova imena su bila na popisu učenika kod sociometrijskog postupka, tako da smo za njih mogli izračunati sociometrijske indekse na temelju odgovora ostalih učenika koji su imali suglasnost roditelja za sudjelovanje u istraživanju. Svi su učenici bili u dobi od 10 godina.

Nakon deskriptivne statistike provjerili smo razlikuju li se učenici sa i bez roditeljske suglasnosti u sociometrijskom statusu (tablica 3).

Tablica 3. - T- test za učenike sa i bez suglasnosti roditelja za sudjelovanje u istraživanju

	Suglasnost	N	M	SD	t	df	p
Indeks sviđanja	-	26	0,25	0,16	0,05	74	0,96
	+	50	0,25	0,17			
Indeks nesviđanja	-	26	0,03	0,09	-0,99	74	0,32
	+	50	0,05	0,09			
Socijalni status	-	26	0,01	0,01	0	74	1
	+	50	0,01	0,01			

+ učenici sa suglasnošću; - učenici bez suglasnosti

Rezultati prikazani u tablici 3 pokazuju da nema razlike u sociometrijskom statusu učenika koji su imali suglasnost za istraživanje i onih koji je nisu imali. Jer ne postoji razlika, možemo pretpostaviti da bismo iste rezultate dobili za sociometrijske mjere i da su svi učenici bili uključeni u istraživanje (odnosno

	indeks sviđanja	indeks nesviđanja	socijalni status
indeks sviđanja			
indeks nesviđanja	-0,49**		
socijalni status	0,76**	-0,7**	
samopoštovanje	0,33*	-0,18	0,33*

** p < 0,01

* p < 0,05

Iz tablice 4 vidljiva je statistički značajna pozitivna povezanost samopoštovanja s indeksom sviđanja. Učenici koji imaju viši indeks sviđanja, imaju i više samopoštovanje, što je u skladu s našim pretpostavkama. Također je vidljiva i statistički značajna pozitivna povezanost samopoštovanja i socijalnog statusa. To upućuje na mogućnost donošenja zaključka da djeca koja imaju više samopoštovanje imaju i bolji socijalni status i obratno. Popularniji u grupi osjećaju se: uvažanima, vrijednima i jedinstvenima, a to uvelike povećava samopoštovanje. Ovi rezultati su u skladu s Maslowljevom teorijom motivacije. On tvrdi da, tek onda, kada čovjek zadovolji svoju potrebu za ljubavlju i pripadanjem, može ostvariti potrebu višeg reda – potrebu za samopoštovanjem. Kada je dijete okruženo osobama koje ga vole i prihvaćaju, postaje samouvjerenije te ima pozitivnije mišljenje o sebi. Rezultati istraživanja koje su proveli Chiu (1987) i Lacković-Grgin (1990), pokazali su da su djeca s visokim socijalnim statusom bila i značajno viša u samopoštovanju od djece sa srednjim ili niskim socijalnim statusom. Burušić i Tadić (2006) ukazuju da osobe s visokim samopoštovanjem imaju bolje socijalne vještine. Za djecu osnovnoškolske dobi karakteristična je težnja za druženjem i prihvaćenošću od strane vršnjaka. Bolje prihvaćanje u grupi vršnjaka povezano je s prijateljskim i suradničkim ponašanjem, boljim školskim uspjehom te višim stupnjem socijalne spoznaje. Nalazi istraživanja to potvrđuju. Razlog toga je što osobe s višim samopoštovanjem lakše stupaju u socijalne interakcije, samouvjerenije su i najčešće omiljene u razredu. Visok indeks sviđanja možemo objasniti i kao velik broj prijatelja. U ovoj je dobi uloga prijatelja jako važna. Neka djeca su uspješnija od druge u sklapanju prijateljstava, zbog toga što su otvorenija i spremnija na komunikaciju te otkrivanje informacija o sebi, što je opet vezano uz njihov osjećaj vjere u sebe samog, odnosno samopoštovanje. Omiljena djeca vješto potiču interakciju s drugom djecom, lako postaju članovi grupe i stječu prijateljstva na odmjeren, nenametljiv, ali samouvjeren način. Ne odustaju nakon prvog odbijanja. Takva djeca vješta su i u održavanju interakcija jer potkrjepljuju drugu djecu, pokazuju osjetljivost na potrebe i želje drugih te

vješto komuniciraju u ulozi govornika, ali i slušača, znaju riješiti sukobe, a to su sve osobine koje su poželjne kod prijatelja. Međutim, postoje djeca koja su odbačena. U našem istraživanju šest učenika imalo je negativan socijalni status (od ukupnog broja svih učenika N=73) što govori u prilog da je mali dio djece neomiljen, odnosno odbačen od strane vršnjaka. Izolirane djece, koju ne biraju ni na temelju pozitivnoga niti negativnog kriterija bilo je četvero. Iz navedenoga možemo zaključiti da smo dobro zahvatili dob kada počinju socijalne usporedbe, što nam je bio i cilj. U starijoj dobi ove su razlike puno veće i veći je broj djece koja su neomiljena i izolirana. Nažalost, takva djeca često postaju meta školskih nasilnika, a moguća je i pojava raznih poteškoća u prilagodbi ponašanja u odnosu na školu i vršnjake te oni predstavljaju rizičnu skupinu koju bi trebalo na vrijeme identificirati i raditi na tome da se što bolje uklope u razrednu cjelinu i budu prihvaćeni od strane vršnjaka.

Tablica 5. - Spolne razlike za istraživane varijable

Spol		N	M	SD	t	df	p
Indeks sviđanja	m	26	0,27	0,16	0,55	48	0,59
	ž	24	0,24	0,18			
Indeks nesviđanja	m	26	0,04	0,07	-0,99	48	0,33
	ž	24	0,06	0,11			
Socijalni status	m	26	0,01	0,01	-0,15	48	0,88
	ž	24	0,01	0,02			
Samopoštovanje	m	26	17,12	4,15	2,14	48	0,04*
	ž	24	14,29	5,16			

*p < 0,05

Iz tablice 5 vidljivo je da je socijalni status jednak bez obzira na spol, ali da postoji statistički značajna razlika u samopoštovanju dječaka i djevojčica, u smjeru da dječaci imaju više samopoštovanja od djevojčica.

Dobiveni nalaz našega istraživanja u skladu su s prijašnjim istraživanjima u Republici Hrvatskoj (Brajša-Žganec i sur., 2000; Lacković-Grgin, 1994b) i u svijetu (Kearney-Cooke, 1999; Kling i sur., 1999) koja pokazuju kako je samopoštovanje djevojaka niže od samopoštovanja mladića. Razlike u samopoštovanju objašnjavaju se kroz njihov najveći intenzitet ispoljavanja u dobi djeteta od 10 godina – ulaskom u pubertet. Tada se počinju javljati promjene, a kod djece su najzapaženije one tjelesne. Djevojčice ranije ulaze u pubertet od dječaka i polako počinju biti svjesne svoga tijela te promjena koje se događaju na njemu. Nerijetko su nezadovoljne svojim izgledom, što dosta utječe na snižavanje

njihova samopoštovanja (Graber, 2003; Mendelson i White, 1985). Za ovu dob je karakteristično i javljanje vršnjačkih grupa koje su uglavnom istog spola (Dijkstra i sur., 2007; Hayden-Thomson i sur., 1987; Maccoby, 1998). Dječake skupine su veće i usmjerene su na fizičke aktivnosti te se ne pridaje važnost razvoju bliskih socijalnih odnosa (Cook i Cook, 2009; Fabes, 1994), dok su djevojčice sklonije druženju u manjim, intimnijim skupinama gdje je naglasak na socijalnoj interakciji i međusobnoj suradnji (Eagly, 1987; Wong i Csikszentmihalyi, 1991). Dakle, djevojčice obično imaju bliskije međusobne odnose nego dječaci. Međutim, ponekad ta bliskost može biti veliki problem u razredu. Djeca te dobi jako su aktivna prema svojoj okolini, povodljiva su za društvom. Ako u grupi postoji vođa (zvijezda, najomiljeniji učenik/ca među njima), svi ga/ju slušaju i povode se za njim/njom. Ulaskom u pubertet kod djevojčica najčešće su neizbježne svađe, podvale, ruganja, ljubomora između djevojčica koje pripadaju različitim skupinama razreda. Dječaci se pak više drže zajedno i češće su jedni za druge nego djevojčice. Zbog toga su nezačuđujući rezultati dobiveni u našem istraživanju. Budući da se dječaci više drže zajedno, vjerojatno je zbog toga manje ljubomore i neodobravanja među njima više su birani od strane dječaka, a vjerojatno i od djevojčica te je njihov socijalni status viši. Za razliku od njih, djevojčice teže proživljavaju međusobne svađe i sklone su kriviti sebe, a to negativno djeluje na njihovo samopoštovanje.

Nalaz istraživanja u skladu je s prethodno provedenim istraživanjima i očekivanjima. Pokazao je da postoji značajna pozitivna povezanost između samopoštovanja i socijalnog statusa te spolne razlike u samopoštovanju, gdje dječaci imaju više samopoštovanje od djevojčica. Također, istraživanje ima i određena ograničenja. Korelacijskim ispitivanjem možemo ustanoviti povezanost među varijablama, no ne možemo zaključivati o uzročno-posljedičnoj vezi između samopoštovanja i sociometrijskog statusa. Buduća istraživanja trebala bi istražiti uzrok te povezanosti. Nadalje, sociometrijski postupak često se koristi u razredu da bi učitelj sam otkrio kakva je situacija razreda te kakav je odnos među učenicima. Stoga je i učenicima već od ranije bio poznat i nije bilo nikakvih problema kod provođenja ispitivanja. Međutim, ističe se da djeca ponekad nisu voljna zaokružiti negativna biranja jer žele zadržati dobre odnose sa svima u razredu. Osim toga, kod sociometrijske procedure djeca rade paralelno velik broj usporedbi kada vrše odabir, stoga taj zadatak za neku djecu može biti kognitivno zahtjevan. Budući da smo istraživanje radili na učenicima četvrtih razreda osnovne škole, bilo je potrebno doraditi i Coopersmithov upitnik koji je prilagođen djeci petih razreda. Ne možemo sa stopostotnom sigurnošću tvrditi da su djeci sva pitanja u potpunosti bila razumljiva, iako tijekom istraživanja nije bilo potrebno dodatno objašnjenje. Svakako se preporuča dodatna validacija

upitnika na većem uzorku za niže uzraste u budućim istraživanjima. Što se tiče uzorka na kojemu je naše istraživanje provedeno, svi su sudionici učenici četvrtih razreda jedne osnovne škole, dakle rezultati se mogu generalizirati na sve učenike četvrtih razreda te osnovne škole u kojoj je vršeno istraživanje, ali je upitna generalizacija na širu populaciju djece te dobi. Bilo bi dobro provesti ovakvo istraživanje na hrvatskoj populaciji na većem i reprezentativnom uzorku učenika, posebice mlađe školske dobi jer se na njima rijetko ispituje samopoštovanje, a poznato je da je za razvoj samopoštovanja ključna dob od 8 godina kada počinju socijalne usporedbe. Što dijete ima veće samopoštovanje, bit će samouvjerenije u svoje sposobnosti, lakše će nalaziti prijatelje, lakše donositi odluke. Jedna od glavnih zadaća nastavnika i stručnih službi u školama jest upravo osigurati učenicima sigurnu i poticajnu okolinu za razvoj i učenje. To je posebno važno kada se uzme u obzir činjenica da djeca provedu u školi i do 7 sati na dan, što školu, nakon obitelji, čini po važnosti drugim aspektom u životu svakoga djeteta. Dok većina učenika voli ići u školu, bilo zbog učenja, bilo zbog druženja s vršnjacima, za dio djece odlazak u školu postaje stanovit stres koji nerijetko dovodi do psihosomatskih tegoba i izbjegavanja odlaska u školu. Ako se problem ne uoči na vrijeme i ne krene u njegovo pravodobno rješavanje, posljedice za zdravlje, ali i školski uspjeh, a time i obrazovnu budućnost djeteta, mogu biti vrlo ozbiljne. Stoga je vrlo važno razumjeti mehanizme koji dovode do takva stanja, bilo da su oni povezani sa samim učenicima, nastavnicima i procesom poučavanja ili s vršnjacima s kojima je učenik također svakodnevno u kontaktu. Poznato je kada se djeca u školi osjećaju dobro i sigurno da to pridonosi socijalno prihvatljivim oblicima ponašanja, osjećaju pripadnosti, većoj motivaciji za primjereno ponašanje, razvoju samopoštovanja i samoeфикаsnosti, a time i prilagodbi školi, odnosno smanjenju negativnih osjećaja i neprikladnih oblika ponašanja. U skladu s ovim razvijeni su intervencijski programi s ciljem povećanja prihvaćenosti od strane vršnjaka. Programi uključuju učenje putem modeliranja, tehnike rješavanja problema, promjenu socijalnih kognicija, učenje nošenja s ljutnjom, razvoj empatije (Smith i Hart, 2004). Djeca koja imaju visoko samopoštovanje, osim što imaju pozitivno mišljenje o sebi, dobro poznaju svoje osobine i sposobnosti i u skladu s njima postavljaju sebi ciljeve, spremno surađuju s drugima, odgovorna su i prihvaćaju izazove. Djeca osnovnoškolske dobi podložna su vršnjačkom pozitivnom i negativnom utjecaju. Ipak, djeca s višim samopoštovanjem lakše će se oduprijeti negativnom utjecaju nego djeca niskog samopoštovanja kojoj je prihvaćenost od strane vršnjaka puno važnija da bi se dobro osjećala. Da bi se bolje prilagodila u školi i uklopila u vršnjačke grupe, ključno je poticati razvoj djetetova samopoštovanja svih učenika, a posebice kod onih čije je samopoštovanje nisko. Nastavnici, a posebice učitelji, trebaju

osvijestiti važnost samopoštovanja za pravilan i kompetentan razvoj svojih učenika. U skladu s tim, moguće je organizirati dodatne radionice na satu razredne zajednice. Prihvaćenje vršnjaka bitna je odrednica razvoja samopoštovanja, stoga se preporuča organiziranje zajedničkih izvannastavnih aktivnosti u kojima će se učenici i nastavnici moći bolje upoznati. Tada će se vidjeti i u drugom okruženju, osim onoga svakodnevnog razrednog, gdje će dobiti priliku da pokažu svoje sposobnosti koje možda nisu ključne i vezane isključivo za školski uspjeh. Tako će dobiti priliku da se dokažu i na drugim područjima, izuzev onoga školskog, što će u konačnici djelovati i na razvoj osjećaja vlastite vrijednosti. Ovo je prigodna situacija da se djeca međusobno druže i razvijaju osjećaj prihvaćenosti kroz različite grupne/timske aktivnosti. Na ovaj način omogućuje se razvoj tolerancije i jednakosti među djecom, što u konačnici pozitivno djeluje na razvoj pozitivne slike o sebi i samopoštovanja.

4. Zaključak

Nalaz istraživanja potvrdio je početnu pretpostavku o povezanosti sociometrijskog statusa učenika i njihova samopoštovanja, utvrđene su i spolne razlike gdje dječaci imaju više samopoštovanje od djevojčica. Što se tiče praktičnih implikacija dobivenih podataka, mišljenja smo da bi trebalo raditi s djecom u školi na razvoju samopoštovanja, na prihvaćanju različitosti kroz radionice i dodatnu edukaciju kako bi se djeca osjećala bolje i prihvaćenije u razredu i u svojoj okolini, jer je cilj odgojiti sposobne, zadovoljne i sretno ljude. Također, s obzirom na dobivene rezultate, izostanak uspješnog uspostavljanja odnosa s vršnjacima može ukazivati i na prisutnost psiholoških teškoća, tj. ovdje procjenjivanog samopoštovanja. Procjena od strane vršnjaka u školi omogućava trijažu djece kojoj je potrebno uključivanje u odgovarajuće programe. Stoga je važno radi uključivanja u odgovarajući tretman, a teškoće prepoznati u ranoj dobi. Ako su djeca prihvaćena, poštovana i pohvaljivana za ono što jesu i kakva jesu, početak će podjednako prihvaćati svoje pozitivne i negativne strane te će se kod njih razviti odgovarajuće samopoštovanje. Kada se jednom formira, samopoštovanje teško se mijenja. Razvoj normalnog samopoštovanja lako se može postići uz bezuvjetnu ljubav, podršku i prihvaćanje nastavnika. Zato je važno s djecom razgovarati, slušati ih, prihvatiti, ohrabrivati i poticati tj. pokazati da vidimo njihove dobre strane. Kroz igru i druženje s drugom djecom, dijete uči mnoge vještine koje će mu kasnije u životu olakšavati međuljudske odnose. Družeći se s vršnjacima, dijete uči razgovarati, slušati tuđe mišljenje; prihvaćati tuđe prijedloge; uči se strpljenju, dijeljenju, nesebičnosti i pomaganju bližnjima. Kroz igru dijete izražava svoje želje i prihvaća tuđe potrebe. Nastavnici već na nastavi, a i u slobodno vrijeme učenika, trebaju omogućiti učenicima što više druženja s vršnjacima kako bi im pomogli u izgradnji samopouzdanja te potaknuti jednako prihvaćanje i međusobnu toleranciju da bi djeca razvila visoko samopoštovanje koje im je ključno za kasniji uspjeh u životu.

Literatura

1. Brajša-Žganec, A., Franc, R. i Raboteg-Šarić, Z. (2000). Dimenzije samopoznavanja djece u odnosu na opaženu socijalnu podršku iz različitih izvora. *Društvena istraživanja*, 9(6): 897-912.
2. Burušić, J. i Tadić, M. (2006). Uloga samopoznavanja u odnosu crta ličnosti i neverbalnih socijalnih vještina. *Društvena istraživanja*, 15(4-5):753-771.
3. Burušić, J. i Brajša-Žganec, A. (2005). Odnos samohendikepiranja, samopoznavanja i jasnoće pojma o sebi. *Psihologijske teme*, 14: 83-90.
4. Burušić, J., Ferić, I. i Rihtar, S. (2002). Prisutnost pojedinih aspekata socijalne evaluacije u osoba nižega i višega samopoznavanja. *Društvena istraživanja*, 11(4-5): 681-697.
5. Chiu, L.H. (1987). Sociometric status and self-esteem of american and chinese school children. *The journal of psychology: Interdisciplinary and applied*, 121(6): 547-552.
6. Cillessen, A.H.N. i Mayeux, L. (2004). From censure to reinforcement: Developmental changes in the association between aggression and social status. *Child Development*, 75(1): 147-163.
7. Cook, J.L., i Cook, G. (2009). *Child development: Principles and perspectives*. Boston: Pearson.
8. Coopersmith, S. (1967). *The antecedents of self-esteem*. San Francisco: Freeman.
9. Dijkstra, J.K., Lindenberg, S. i Veenstra, R. (2007). Same-gender and cross-gender peer acceptance and peer rejection and their relation to bullying and helping among preadolescents: Comparing predictions from gender-homophily and goal-framing approaches. *Developmental Psychology*, 43(6): 1377-1389.
10. Eagly, A.H. (1987). *Sex differences in social behavior: a social-role interpretation*. New York: Erlbaum.
11. Fabes, R.A. (1994). Physiological, emotional, and behavioral correlates of sex segregation. U: C. Leaper (ur.), *The development of gender and relationships* (str. 19-34). San Francisco: Jossey-Bass.

12. Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7(2): 117-140.
13. Graber, J.A. (2003). Puberty in context. U: C. Hayward (ur.), *Gender differences at puberty* (str. 307-325). New York: Cambridge University Press.
14. Harter, S. (1988). Developmental processes in the construction of the self. U: T.D. Yakey i J.E. Johnson (ur.), *Integrative processes and socialization: Early to middle childhood* (str. 45-79). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
15. Harter, S. (1990). Causes, correlates and the functional role of global self-worth: A life-span perspective. U: R.J. Sternberg i J. Kolligian (ur.), *Perceptions of competence and incompetence across the lifespan* (str. 67-97). New Haven, CT: Yale University Press.
16. Hayden-Thomson, L., Rubin, K.H. i Hymel, S. (1987). Sex differences in sociometric choices. *Developmental Psychology*, 23(4): 558-562.
17. Hintsanen, M., Alatupa, S., Pullmann, H., Hirstiö -Snellman, P. i Keltikangas-Jarvinen, L. (2010). Associations of self-esteem and temperament traits to self-and teacher-reported social status among classmates. *Scandinavian Journal of Psychology*, 51(6): 488-494.
18. Kearney-Cooke, A. (1999). Gender differences and self-esteem. *The journal of gender-specific medicine*, 2(3): 46-52.
19. Kingery, J.N., Erdley, C.A. i Marshall, K.C. (2011). Peer acceptance and friendship as predictors of psychosocial and academic adjustment across the transition to middle school. *Merrill Palmer Quarterly*, 57(3), 215-243.
20. Kling, K.C., Hyde, J.S., Showers, C.J. i Buswell, B.N. (1999). Gender differences in self-esteem: a meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 125(4): 470-500.
21. Leary, M.R. i Baumeister, R.F. (2000). The nature and function of self-esteem: Sociometer Theory. U: M.P. Zanna (ur.), *Advances in experimental social psychology* (vol. 32, str. 1-62). San Diego: Academic Press.
22. Lacković-Grgin, K. (1990). Sociometrijski položaj i samopoštovanje kod djece osnovnoškolske dobi. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*. 29(6): 135-142.

23. Lacković-Grgin, K. (1994a). *Zbirka psihologijskih skala i upitnika: Coopersmithov upitnik o samopoštovanju*. Zadar: Filozofski fakultet u Zadru.
24. Lacković-Grgin, K. (1994b). *Samopoimanje mladih*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
25. Leary, M.R. (1999). The social and psychological importance of self-esteem. U: R.M. Kowalski i M.R. Leary (ur.), *The social psychology of emotional and behavioral problems: Interfaces of social and clinical psychology* (str. 197-221). Washington, DC: American Psychological Association.
26. Maccoby, E.E. (1998). *The two sexes: Growing apart, coming together*. Cambridge, MA: Belknap Press.
27. Maslow, A.H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-96.
28. Mendelson, B.K. i White, D.R. (1985). Development of self-body-esteem in overweight youngsters. *Developmental Psychology*, 21(1), 90-96.
29. Morse, S.J. i Gergen, K.J. (1970). Social comparison, self-consistency and the concept of self. *Journal of Personality and Social Psychology*, 16(1): 148-156.

THE RELATION BETWEEN SELF-ESTEEM AND SOCIAL STATUS OF PUPILS IN LOWER GRADES OF PRIMARY SCHOOL

Summary: *The aim of this research was to examine the relationship between self-esteem and sociometric status of fourth graders at elementary school. We used modified Coopersmith self-esteem questionnaire, which the author defines as a self-evaluation through which the individual reflects the attitude of acceptance or rejection of himself, and sociometric procedure. The research was conducted with fourth-grade students at one elementary school. The sample consisted of 50 students (26 boys and 24 girls). The results show that there is a statistically significant positive correlation between self-esteem and sociometric status of students, and between self-esteem and index of likability (acceptance in the classroom). Also, the results show that boys have higher self-esteem than girls.*

Keywords: *elementary school students, friendship, self-worth, sociometric status*